

Debatt

Hans Gillingstam

Tro och vetande

Slutreplik till Ola Kyhlberg

Kyhlbergs slutreplik innehåller väsentliga fel. Jag har också viktiga påpekanden att göra, varför även jag måste komma med en slutreplik.

Bl a gör han ett försök att grafiskt åskådliggöra den "statistiska spridningen" för de i Magnus "ladulås" grav påträffade kranieernas mått. Han anser, att av dessa "framgångar mycket tydligt sannolikheten" i de av honom antagna familjerelationerna. Jag kan inte finna, att Kyhlberg på detta sätt lyckats göra något sannolikt, eftersom han inte för jämförelse meddelat motsvarande för en nutida familj, vars släktförhållanden är säkert kända. Därför har jag rådfrågat genetiker i förhoppning att få fram dylikt modernt jämförelsematerial. Professorn i klinisk genetik vid Lunds universitet Felix Mitelman har i brev svar av den 20 november 1986 förklarat sig sakna kännedom om dylikt i tryckt föreliggande jämförelsematerial. Han meddelar emellertid, att han är "absolut övertygad om att Kyhlbergs diagram helt saknar vetenskapligt värde för att bedöma det aktuella problemet", och anser "denna typ av beräkningar vara helt föråldrade och bygga på antropologisk kunskap, som inte längre anses ha större värde. I varje fall är det helt obιologiskt att tro att måtten från ett så litet antal som sju individer skulle ge någon information". Professor Mitelman anser det möjligen kunna "vara av värde att göra sådana studier på populationer men definitivt inte på enskilda individer. Även om dessa index vore helt identiska, skulle man inte kunna dra någon slutsats om eventuellt släktskapsförhållande, om man inte kombinerar fynden med andra data, som visar normalvariation, spridning etc." Generellt anser sig professor Mitelman "våga säga, att Kyhlbergs tolkning inte är förenlig med modern genetik kunskap. Följaktligen saknar argumentet vetenskapligt värde".

Diskussionen om identifieringen av skeletten i den grav i Riddarholmskyrkan Olsson, Fürst och Kyhlberg anser vara Magnus "ladulås" kommer i helt ny belysning genom uppgifter i en medeltidskälla, på vilken f d diplomatieredaktören teol dr fil lic Jan Liedgren nyligen fäst min uppmärksamhet. Det är den från slutet av 1300-talet eller början av 1400-talet härrörande kommentaren till några av den heliga Birgittas uppenbarelser. Där skildras¹ händelseutvecklingen efter konung Magnus Erikssons son konung Erik Magnussons död 1359. Bl a får man veta, att den avlidne änka Beatrix av Brandenburg vid hans död var gravid men dog före förlossningen. Ett försök att genom kejsarsnitt rädda barnets liv misslyckades. Den son, som skars fram, döptes till Erik efter sin far men dog samma dag. Väsentligt i vårt sammanhang är, att denne tronarvinge enligt nämnda medeltidskälla begravdes i den heliga Birgittas bikt fader Mathias Ouidis² grav i dominikanernas klosterkyrka i Stockholm.

Denna uppgift torde visa, att Olssons, Fürsts och Kyhlbergs föreställning, att alla ske-

lett i Magnus "ladulås" grav måste härröra från hans släkt, är anakronistisk. Om den lille tronarvingen 1359 begravdes i en med honom helt obefryndad persons grav, förefaller det sannolikt, att personer utan släktskap med Magnus "ladulås" kan ha begravts i dennes grav. Det skulle förklara svårigheten att bland hans ättlingar finna kandidater för identifieringen av skeletten.

Beträffande Kyhlbergs föreställning, att Magnus "ladulås" bror och dödsfiende exkonung Valdemar och hans ättlingar skulle vara begravda i Magnus "ladulås" grav, har jag i mina tidigare diskussionsinlägg levererat kritik. Kyhlberg söker nu bemöta denna kritik med att Valdemars son Erik "släpptes fri år 1302 och upphöjdes till kungligt råd". Detta hans uttryckssätt är grovt missvisande, eftersom det ger sken av ett nära tids samband mellan Eriks frigivning ur fängelset och upphøjelse till riksråd. Rätta förhållandet är nämligen, att han ej under flera decennier efter 1302 kan beläggas ha varit i Sverige men 1308 var norskt riksråd och ännu 1312 förekommer i norska källor; först sedan han gift sig med en dotter till drotsen Knut Jonsson av Aspenäs-ätten, ledaren för förmyndarregeringen för konung Magnus Eriksson, förekommer han åter i svenskt källmaterial och nu som riksråd fram till 1322, alltså tjugo år efter sin frigivning ur fängelset.³

Kyhlberg kallar sin uppsats i Scandia 1984 "en opretentiös parallell till naturvetenskaplig rapportering" och gör gällande, att jag är "så inställd på att granska tolkningar" att jag "förbigår deras förutsättningar, analyserna och förklaringarna". Jag tycker det är pretentiöst nog att han velat tillföra den medeltida personhistorien ett antal nya fakta. Om dessa vid min prövning visat sig säkra eller åtminstone sannolika, hade det funnits anledning att intressera sig för Kyhlbergs analyser. Jag har emellertid visat, att hans analyser utgår från felaktiga premisser och huvudsakligen vittnar om okunnighet och slarv. Så länge Kyhlberg inte når acceptabla resultat, finns inte någon anledning att lovorda hans metoder.

NOTER

1. *Scriptores rerum Svecicarum medii aevi*, 3:1 (1876), s18. Jfr B Strömberg, *Magister Mathias och fransk mendikantpredikan* (1944), s 27, N Ahnlund, *Stockholms historia före Gustav Vasa* (1953), s 177, och A Piltz, *Prolegomena till en textkritisk edition av magister Mathias' Homo conditus* (1974), s 33. För dateringen se L Sjöstedt, *Krisen inom det svensk-skånska väldet 1356–1359* (1954), s 48, och där i not 2 citerad litteratur. För källvärdet se S Engström, *Bo Jonsson*, 1 (1935), s 27, not 69.
2. Om denne se senast A Piltz' biografi i *Svenskt biografiskt lexikon*, band 25: häfte 122 (1985), s 248 ff.
3. J Roséns biografi i *Svenskt biografiskt lexikon*, band 14 (1953), s 300 f. H Gillingstam, *Folkungaättens Valdemarsgren (Äldre svenska frälsesläkter, 1:1, 1957)*, s 47 f.

Debatt

Ola Kyhlberg

Slutkommentar

Jag har av en vävillig redaktion beretts tillfälle att komma med ytterligare en slutkommentar till den delvis spännande och intensiva ordväxlingen mellan Hans Gillingstam och mig i denna tidskrift. När jag nu summerar våra inlägg tycks det mig vara lärdomshistoriskt intressant hur argumentationen förts från bägge håll. Detta torde inte bara ha sin förklaring i våra olika ämnessfärer och därmed förknippad källanalys, utan också vara en generationsfråga.

Men det är ingen generationsfråga, att historikern av de två debattanterna med auktoritär kraft, och med ord som "slarvig" och "okunnig" hävdade att han sitter inne med sanningen, medan arkeologen istället hävdade rätten att presentera ett annorlunda synsätt och visa på egenskaper i ett material, som historiker inte behandlat.

Jag kan som forskare vika mig för saksak. Hans Gillingstams argument är på ett par punkter starka och allt i min framställning har inte skrivits för evigheten, men med denna attityd lär inte Hans Gillingstam skörda några lagrar. Den återopade sakkunskapen (vad gäller mitt inlägg om att grafiskt visa på samband mellan kranieått) är inte den enda som kontaktats av Hans Gillingstam i denna sak, men absolut den mest negativt inställd! Varför utelämnas att det finns en ledande osteolog som – med ytterst sofistikerade metoder – forskar i detta med "osteometrins" möjligheter att visa på reella släktskaps-sammanhang? Här väntar vi alldeles klart på det sista ordet, och det kommer från osteologin.

Hans Gillingstam menar avslutningsvis, att jag varit pretentiös, som "velat tillföra den medeltida personhistorien ett antal nya fakta"!

Vi arkeologer är så pass källkritiskt medvetna att vi vet – och detta är en kärna i vår vetenskap – att vi handskas med indicier och sannolikheter.

Ifrågasättandet är i sig en viktig drivkraft inom varje vital vetenskap.

